ሐፍረት

ሐፍረት ወይሰ ጤናማ ፀፀት (የጥፋተኝነት ሰሜት)

ፈውስን የሚያስተጓጉል ሌላ ምክንያት ሐፍረት ነው። ቁርአን በሱረቱል-በቀራ (268ኛ) አንቀጽ ላይ እንደሚገልፀው፣ ሰይጣን በእጦት እሳቤ ውስጥ ከከተተን በኋላ "ራሳችንን ለማዳን" ወደ ጋጠወጥነትና ኢ-ግብረ ገባዊነት ይጠራናል። በፍርሃት ተሸብበን በሞት ሽረት ሁኔታ ውስጥ ስንገባ ከሥነ-ምግባርና ከመርህ ለማፈንገጥ እንቀርባለን። የፍርሃቱ ልክ ባየለ መጠን የእኛም ሥጋት ይበረታና ራሳችንን ለመጠበቅ ወሰን እናልፋለን። ትኩረታችን "ዱቄቱ" ላይ በሆነ ቁጥር የትም ይፈጭ እንጂ ለመውሰድ ራሳችንን እናሳምናለን። እናም ጨዋነት በጎደለው መልኩ እንንቀሰቀሳለን። ጨዋነት በጎደለው መልኩ አንዳች ነገር ከፈፀምን ደግሞ ሐፍረት ውስጥ የመግባት ዕድላችን የሰፋ ነው።

አንድ ጊዜ ሐፍረት ውስጥ ከገባን ብዙውን ጊዜ ተስፋ ወደ መቁረጥ ያመራናል። የአላህን ፍቅር፣ ምሕረት ማርታ ለማግኘት ብቁ አይደለንም ብለን እስከ ማመን እንደርሳለን። ይገባናል ብለን ባለማመናችን ምክንያት፣ የአላህን ውዴታና ቅርበት ለማግኘት የምናደርገው ጥረት አይኖርም። በሱረቱል-በቀራ (268ኛ) አንቀጽ አላህ ፍርሃትና ጋጠ-ወጥነት ላይ የተመሠረተውን ይህንን የሰይጣን ሴራ ከአላህ ምሕረት ፀጋ መትረፍረፍ ጋር ያነፃፅረዋል። የሐፍረት መርዝ ማርከሻው ምሕረት ርኅራኄ ነው። የእጦት እሳቤ ማርከሻ ደግሞ የአላህ ፀጋና በረከት መትረፍረፍ ነው።

በሂዩስተን ዩኒቨርሲቲ ተመራማሪ የሆኑት፣ ብሬን ብራውን እንደሚገልፁት፦ ሐፍረት "ከባድ ቸግር ያለብን በመሆኑ መፈቀርም ሆነ የኔነት ስሜት የማይገባን መሆኑን የምናምንበት እጅግ በጣም አስከፊ ስሜት ወይም ገጠመኝ ነው።"

በጤናማ ፀፀት (የጥፋተኝነት ስሜት)ና በሐፍረት መካከል ያለው ልዩነት፣ ጤናማ ፀፀት "መጥፎ ድርጊት ፈፅሜአለሁ" የሚል እምነት ማሳደር፣ ሐፍረት ደግሞ "እኔ መጥፎ ነኝ" የሚያሰኝ መሆኑ ነው። ፀፀት ባህሪ ላይ፣ ሐፍረት ደግሞ ማንነት ላይ ያተኩራሉ። ፀፀት በሌሎች ስሜት ላይ እንድታተኩሩ ሲያደርግ፣ ሐፍረት ግን በራሳችሁ የዋጋ ቢስነት ስሜት ላይ ብቻ እንድትጠመዱ ያደርጋል። ሐፍረት ወደ ተስፋቢስነት ይመራል። በመሆኑም ለለውጥ አያነሳሳም። ራሴን መጥፎ አድርጌ የማምን ከሆነ፣ ነገሮችን ለማሻሻል ሳስብ የአቅመ ቢስነት ስሜት ይሸብበኛል። በዚህ ምክንያት ሐፍረት እንደ ሱስ፣ ድባቴ፣ ነውጠኝነት እና አጥቂነት ከመሳሰሉ እክሎች ጋር ተዛምዶ አለው። ሐፍረት ከችግሩ እንድትሸሹ ያደርጋል፤ ፀፀት ደግሞ ችግሩን እንድታስተካክሉ ያነሳሳል።

ከመንፈሳዊነት አንፃር ሐፍረት እጅግ አደገኛ ነው። ምክንያቱም ወደ አላህ ዞራችሁ ምሕረቱን ከመለን እና እንደገና ከመሞከር ይልቅ፣ ከእርሱ እንድትሸሹ ያደርጋችኋል። ለዚህም ነው የሰይጣን ሁነኛ መሣሪያ የሆነው። ያፈሩ ሰዎች ራሳቸውን "እኩይ" እና "ከንቱ" አድርገው ያምናሉ። ወደ በለጠ አመፅ እና ጋጠወጥነት ይመራሉ። በዚህ ምክንያት ግለሰቡ፣ በሱስና በመሳሰሉት ነገሮች ውስጥ ራሱን ይደብቃል። ወይም ስለራሱ ካለው አፍራሽ አመለካከት ጋር ተስማሚ የሆኑ ባህሪያትን ያሳያል። በዚህ ምክንያት አላህ እንዲህ ይላል:-

﴿ ٱلشَّيۡطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلۡفَقۡرَ وَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡفَحۡشَآءِۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغۡفِرَةٗ مِّنۡهُ وَفَضۡلٗاۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ﴾(البقرة: ٢٦٨)

"ሰይጣን (እንዳትለግሱ) ድኽነትን ያስፈራራችኋል፤ በመጥፎም ያዛችኋል፤ አላህም ከርሱ የኾነን ምሕረትና ችሮታና ይቀጥራችኋል፤ አላህም ችሮታው ሰፊ ዐዋቂ ነው።" 2:268

ሐፍረት እና የእጦት እሳቤ ለከፋ ብልሹነት ያነሳሳሉ፤ ፀፀትና ተስፋ ግን ወደ መዳን እና ንስሓ ይገፋፉሉ።

የአላህ ምሕረት እና የእኛ ሐፍረት

ፈጣሪን ለማወቅ እጅግ ተመራጩ ውጤታማው መንገድ፣ የእርሱን ፍጥረታት በቅርበት ማጥናት ነው። ለምሳሌ ሰዎችን እና ሌሎች ሰዎች ስህተት በሚፈፅሙ ጊዜ የሚሰጡትን አፀፋ እንውሰድ።

በከላሲክ ሥነ-ጽሑፍ ጸሐፍት፣ ብዙውን ጊዜ ይህንን የሰው እና የማኅበረሰብ ተፈጥሮ ተመራምረውበታል። ለምሳሌ ናትናኤል ሀውዘርን፣ ከተመሠረተች ብዙም ባልቆየችውና በሀይማኖት ጥብቅ በነበረቸው ዩናይትድ ስቴትስ አቭ አሜሪካ ስለኖረች አንድ ሴት፣ *ዘ ሰካርሌት ሌተር* በተሰኘው ልቦለድ መጽሐፉ ተርኮ ነበር። ሴትዮዋ በትዳሯ ላይ አመንዝራ ስለነበር ማኅበረሰቡ ዘማዊነትን የሚወክለውን "ዘ" ፊደል እንደተወሳች ቀሪውን ዕድሜዋን እንድትገፋ ፈርዶባት ነበር። ይህ የተወጠነው፣ ኅጢአቷን ለተመልካች ሁሉ እንድታሳይ በማድረግ ቀሪውን ዕድሜዋን በሐፍረት ተሸማቃ እንድትገፋ ለማድረግ ነበር።

ማሳፈርን ከሚጠቀመው ከዚህ የማኅበረሰብ ባህል በተቃራኒ፣ ከአላህ ስሞች መካከል አንዱ 'አስ-ሳቲር' ወይም (ኅጢአትን እና ገመናን) የሚሸፍነው መሆኑን ማስታወስ ያስፈልጋል። አላህ እንደ ምሕረት የለሾቹ ይቅርታ እንደማያውቁት የሰው ልጆች አይደለም። ኅጢአትን ይቅር ከማለቱ በላይ ገመናን ሸሻጊ ነው።

እጅግ ተጽዕኖ ፈጣሪ የሆነውን ዱዓእ ለአብነት እናንሳ። ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ብለዋል፦

> "ይህን ዱዓእ ባደረገ ምሽት ሕይወቱ ያለፈ ሰው ጀነት ይገባል። ይህን ዱዓእ ባደረገ ዕለት የሞተም ሰው ጀነት ይገባል፦ *'አላህ ሆይ አንተ ጌታዬ ነህ፣ ከአንተ በቀር አምልኮ የሚገባው አካል የለም፣ ፈጥረኸኛል፣ ስለሆነም ባሪያህና ነኝ፣ በተቻለኝ አቅም የገባሁትን ቃል ኪዳንህን አከብራለሁ፤ ከሰራኋቸው ነገሮች ሁሉ ክፋት በአንተ እጠበቃለሁ፣ ለዋልክልኝ ፀጋዎች ሁሉ ዕውቅና እሰጣለሁ፤ ኅጢአቴንም ለአንተ እናዘዛለሁ፣ ስለሆነም ምሕረትህን ለግሠኝ፤ ከአንተ በቀር ለኅጢአት ምሕረትን የሚለግሥ የለምና።'*" (ሰሒሕ አልቡኻሪ 6306)

በዚህ ዱዓእ ማጠናቀቂያ ላይ፣ *"ፈግፊር ሊ ፈኢነሁ ላ የግፊሩዝ-ዙኑበ ኢልላ አንተ (ምሕረትህን ለግሠኝ፤ ከአንተ በቀር ኀጢአትን የሚምር የለምና፣)"* እንላለን።

በእርግጥ ይህ እጅግ ጥልቀት ያለው ተማጽኖ ነው። "ኀጢአት" ለሚለው ቃል አቻ የሆኑ በርካታ ቃላት አሉ፦ "ኢሥም"፣ "ሰዩአት"፣ "መእሲያህ"፣ "ፈሕሻእ"፣ "ሙንከር"። እዚህ ጋር ጥቅም ላይ የዋለው ቃል ግን "ዙኑብ" የሚለው ነው። ይህ ቃል በዐረብኛ 'ጅራት' ከሚል ሥርወ-ቃል ይመዘዛል ። በሌላ አገላለፅ፣ ኀጢአታችን ጅራት ሆኖ እንደ *ሰካርሌት ሌተሩ* ፊደል "ዘ" ሲከተለን ይኖራል ማለት ነው። ሰዎች ጨርሰው አይረሷቸውም፤ አይሰርዟቸውም። እንዲያውም የተወሰኑ ሰዎች ሰርክ እየጠቀሱ በማስታወስ ያሸማቅቁናል። አላህ ግን እንዲህ አይደለም። አላህ ንስሓ ከገባን በኋላ ኀጢአቶቻችንን አያነሳብንም። *"ከአንተ በቀር ለኀጢአት ("ጅራት") ምሕረትን የሚለግሥ የለምና"* ከንስሓ በኋላ በምንፀፀትበት ያለፈ ወንጀላችን አይዳኘንም። አላህ ያለፈውን ዳግም አያነሳብንም። አያሳፍረንም። የወንጀላችንን ጭርሱን ይሸረዋል። ደብዛውን ማጥፋት ብቻ አይደለም ያንኑ ኀጢአት ወደ መልካም ሥራ ይቀይርልናል።

አላህ እንዲህ ይላል፦

﴿ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴾ (الفرقان: ٧٠)

"ተጸጽቶ የተመለሰና ያመነ፥ መልካምንም ሥራ የሠራ ሰው ብቻ ሲቀር፤ እነዚያም አላህ መጥፎ ሥራዎቻቸውን በመልካም ሥራዎች ይለውጣል፤ አላህም እጅግ መሓሪ አዛኝ ነው።" 25:70

ፍጡር እንዲያላግጥ ምክንያት የሆነው ነገር፣ አላህ ዘንድ የክብር ምክንያት ይሆናል። በእርግጥም ከእርሱ ውጭ ለኀጢአት ምሕረትን የሚለግሥ የለም። ሌላው ቢቀር በዚህ ብቻ ልንወደው ይገባል። ምንም እንኳን ፍጥረታት ለዘልዓለም የኀጢአታችንን "ባጅ" በአንገታችን አንጠልጥለን እንድንኖር የሚያስገድዱን ቢሆንም፣ አላህ ግን ከንስሓ በኋላ ክብርን ይቸረናል።

በሰሒሕ ሙስሊም ውስጥ በተጠቀሰ አንድ ሐዲሥ፣ አንዲት ሴት ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ዘንድ መጥታ በትዳሯ ላይ ዝሙት መፈፀሟን በመግለፅ ቅጣቱ እንዲፈፀምባት ጠይቃ ነበር።

በመጨረሻ ቅጣቱ እንዲፈፀምባት ትእዛዝ አስተላለፉ። ከሞተች በኋላ ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) የጀናዛ ስግደቷን እየመሩ አሰገዱ። ኋላ ላይ ዑመር (ረ.ዐ)፣ "የአላህ መልእክተኛ ሆይ! ዝሙት ፈፅማ ሳለ በእሷ ላይ የጀናዛ ሰላት ይሰግዳሉን?" ሲሉ ጠየቁ። ነቢዩም (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ሲሉ መለሱ፡- "በእርግጥ ይህቺ ሴት ንስሓ ገብታለች። የእሷ ንስሓ ለሰባ የመዲና ሰዎች ቢከፋፈል እንኳ፣ ሊተርፍ የሚችል ነው።" (ሰሒሕ ሙስሊም)

ምንም እንኳን ይህቺ ሴት በትዳሯ ላይ ብትወሰልትም፣ ሰዎች እንዲዘልፏት አልፈቀዱም። ከንስሐዋ በኋላ ክብሯ መጠበቁን አረጋግጠው ነበር።

በራስ ላይ መጨከን

የፈውስ ሒደትን ከሚያዘገዩ ነገሮች መካከል ለራስ ሐዘኔታ ማጣትም ይካተታል። መጥፎ ነገሮች ሲከሰቱ፣ ነገሮች ፈር ሳይዙልን ሲቀሩ፣ ወይም የምንወደውን ነገር ስናጣ፣ ብዙዎቻችን ችግሩን የራሳችን እናደርገዋለን። ችግሩን "ራሳችሁ ላይ ብቻ መለደፍ" ወይም አሉታዊው ሁነት በራሳችሁ ችግር ብቻ እንደተከሰተ ማማን የፈውስ ሒደትን ያዘገያል።

በእርግጥ የሰብዕና ዕድገት ወደ ውስጥ ማየትንና የተጠያቂነትን ስሜት ማሳደርን ይሻል። ይሁን እንጂ ይህ ሲደረግ፣ በምሕረት እና ሚዛኑን በጠበቀ አኳኋን ሊሆን ግድ ይላል። ማንም ሰው ፍፁም መልካም አይደለም። ፍፁም እኩይ ሰውም የለም። ስሕተት ሠርተን ከሆነ ወይም ውስጣችን መስተካካል ያለባቸው አላባውያን ካሉ ልንይዛቸው የሚገባው በርኅራኄ ነው። አላህ ፍፁም አድርጎ አልፈጠረንም። ስለዚህ ፍፅምናን ከእኛ አይጠብቅም።

ሁላችንም ሕፀፆች አሉብን። እጅግ ብጹአን የሚባሉት ሰዎች እንኳን "ጉድለት አልባዎች" አይደሉም። ራስን እንደጉድለት አልባ መቁጠር ትምክህት የታከለበት ግብዝነት (ጉሩር) ነው። ከሰዎች መካከል እጅግ መልካሞቹ፣ ሰብአዊ ፍጡራን መሆናቸውን ተረድተው ራሳቸውን በእዝነት ተጠያቂ የሚያደርጉት ናቸው። ጉድለት እንዳለባቸው ይቀበላሉ። በተመሳሳይ ወቅትም ለመሻሻልና ለማደግ ይሞክራሉ። በአላህና በነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) የተተወልን ተምሳሌት ይህ ነው።

ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) እንዲህ ይላሉ:-

> "ሁሉም የአደም ልጆች ስሕተት ይፈጽማሉ፤ ከስሕተት ፈጻሚዎች እጅግ የተሻሉት ንስሓ የሚገቡት ናቸው::" (ሱነን ቲርሚዚ 2499)

‘ፍጹም ነን’ ወይም ‘ፍጹም ልንሆን እንችላለን’ የሚል አሳቤ፣ የሰይጣን ወጥመድ ነው። ይህ አስተሳሰብ የትዕቢት ሆነ የቀቢፀ ተስፋ መንስዔ መሆኑ ምፀት ነው። ፍጹም ነን ብለን ማመን ራስን መሸንገል (ጉሩር) ነው። መታበይም (ዑጅብ) ነው። ፍጹም ወይም ነጢአት አልባ መሆን አለብን የሚል እምነት ከያዝን፤ ባዳለጠን ቁጥር ለተስፋ ቢስነት እንዳረጋለን። ይህም ለሰይጣን ሠርግ እና ምላሹ ነው። በኩራት እና በተስፋ መቁረጥ ጽንፎች መሐል እንድንዋልል ይሻል። አንድም እጅግ በጣም ጥሩ ከመሆናችን የተነሳ ይህን መሞከር እንደሌለብን ሹክ ይለናል። አሊያም እጅግ በጣም “መጥፎዎች” ወይም “ከንቱዎች” ስለሆንን ጥረታችን ዋጋ እንደ ሌለው እንድናምን ይጎተጉታል። ኢስላም “ሁሉም ወይም የትኛውም” የሚል ሃይማኖት ነው ብለን እንድናምን ይፈልጋል። ነጢአት ከመፈፀማችን በፊት የአላህን የመሓሪነት ጥግ ይሰብከናል። ነጢአቱን ከፈፀምን በኋላ ደግሞ የአላህ ምሕረት ያን ያህልም እንደማይሰፋ ይነግረናል። ጥቂት ሸርተት ብለን ካገኘን፣ “ሒጃብ መልበስ ወይም መስገድ ሆነ ወደ መስጊድ መመላለስ ምን ረብ አለው? መናፊቅ እኮ ነኝ” ብለን እንድናስብ ያደርገናል።

ሆኖም ስሕተቱ በፍፅምና ከማመናችን የሚመነጭ ነው። ትዕቢት ወይም ቀቢፀ-ተስፋው የሚከተለው ይህን የተሳሳተ መላምት ነው። ፍፅምናን መሻት ከመነሻው ስህተት ነው፤ በመሆኑም ውጤቱም አውዳሚ ነው።